

Duurzaamheidsplan gemeente Veere 2017-2020

CONCEPT BELEID

Inhoudsopgave

Proces	3
Routekaart	4
Visie	5
Ambitie	6
Werkwijze	7
Route 1. Een fysieke leefbare ruimte	8
Route 2. Duurzame mobiliteit	9
Route 3. Duurzame recreatie en toerisme	10
Route 4. Duurzaam wonen	11
Route 5. Duurzame gemeentelijke organisatie	12
Route 6. Verantwoord waterbeheer	13
Route 7. Ondernemend Veere	14
Route 8. Energieneutraal	15
Route 9. Energieke samenleving	16
Route 10. Circulaire economie	17
Route 11. Governance	18
Route 12. Communicatie en Educatie	20
Uitvoering	21

Proces

De weg naar het duurzaamheidsplan.

Het duurzaamheidsplan (beleid en uitvoeringsagenda) van de gemeente Veere zal een plan worden waar een ieder zich in herkent en een steentje aan bij wil dragen. Om dit te realiseren hebben we de volgende processtappen doorlopen:

Startbijeenkomst

Startbijeenkomst met de gemeenteraad om het proces toe te lichten en de kaders vast te stellen. Deze opbrengst is vertaald in een MindMap (zie pagina 6).

Interviews

Om een beeld te krijgen van wat men verstaat onder duurzaamheid hebben we ruim 70 interviews gehouden. We vroegen de mensen, wat men verstaat onder duurzaamheid, waar men mee bezig is als het gaat om duurzaamheid, waar kansen of beperkingen liggen en welke rol voor de gemeente Veere kan zijn. Deze interviews zijn gehouden met:

- de beleidsmedewerkers van de Gemeente Veere
- met stakeholders, dit zijn partijen die een directe relatie hebben met de gemeente Veere. Voorbeelden hiervan zijn, RECRON, Vekabo, Rabobank, SSV, VVV, burgerinitiatieven, dorps- en stadsraden, Impuls Zeeland, Koninklijke Horeca Nederland, Delta, Zeeuwind, Staatsbosbeheer, Stichting Zeeuws Landschap ed.
- ook zijn aparte interviews gehouden met raadfracties

Routes

De interviews zijn uitgewerkt en onderzocht om de rode lijnen te bepalen. De vertaling daarvan zijn de routes die beschreven zijn in het beleid.

Routes geven een weg aan om ergens te komen. Routes kunnen ook met elkaar in verbinding staan. Op deze manier kunnen we

jaarlijks aangeven op welke route we de prioriteiten leggen. Dit doen we met de jaarlijks op te stellen agenda.

Beleid en uitvoeringsagenda

Het duurzaamheidsplan bestaat uit twee delen, namelijk een beleidsdeel en een uitvoeringsagenda. Het concept beleid is nu klaar en is klaar voor consultatie. Dit beleid wordt in december definitief aan de raad ter vaststelling aangeboden inclusief uitvoeringsagenda.

Het opstellen van de uitvoeringsagenda zal jaarlijks gebeuren in de periode september – november. Dit doen we ieder jaar opnieuw, zodat we een goede keuze kunnen maken op welke routes we in gaan zetten.

Zo kunnen we inspelen op landelijke of gemeentelijke ontwikkelingen of mogelijkheden. We kunnen aansluiten bij acties van stakeholders of kansen die ontstaan

Monitoring en 0-metingen

Om bij te houden of we als gemeente de goede dingen doen en een bijdrage leveren aan de doelstellingen gaan we monitoren en de 0-situatie vastleggen. Daarvoor gebruiken we de indicatoren die in de routes zijn genoemd. Dit zijn al bestaande indicatoren die door landelijke instellingen worden gebruikt (zoals bijvoorbeeld Telos). Daarmee kunnen we ook een vergelijking maken met landelijke ontwikkelingen.

Deze indicatoren gaan we voor Veere bundelen en met elkaar verbinden en analyseren. Om zo te kunnen laten zien wat een actie bijdraagt en indien nodig bij te sturen.

De 3 P's

Voor duurzaamheid zijn de drie P's (People, Planet en Profit) leidend. Dit is ook verwerkt in de routes. De bijdrage zal de bijdrage aan de 3 P's wordt verder inzichtelijk gemaakt in de uitvoeringsagenda. Daar zullen we de bijdrage van de actie duidelijk weergeven en op monitoren.

Routekaart

GEMEENTE VEERE (13 KERNEN)

DORPEN:
LIVING LABS

PROEFTUINEN

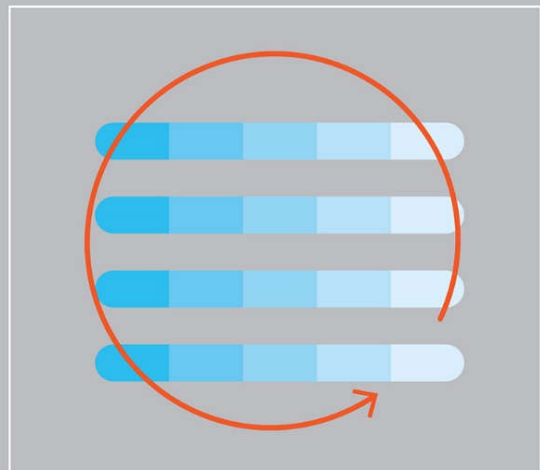

NEELTJE JANS

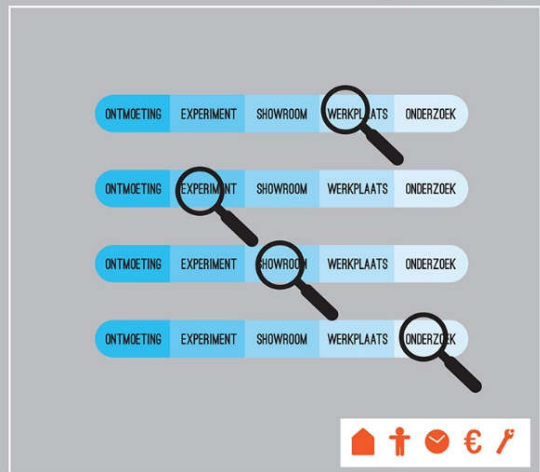
11 ROUTES

INTEGRALE BENADERING

ROUTE	THEMA	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	ICONS
ROUTE 1:	EEN LEEFBARE FYSIEKE RUIMTE	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 2:	DUURZAME MOBILITEIT	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 3:	DUURZAAM RECREATIE EN TOERISME	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 4:	DUURZAAM WONEN	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 5:	DUURZAME GEMEENTELIJKE ORGANISATIE	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 6:	VERANTWOORD WATERBEHEER	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 7:	ONDERNEMEND VEERE	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 8:	ENERGIE NEUTRAAL	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 9:	ENERGIEKE SAMENLEVING	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 10:	CIRCULAIRE ECONOMIE	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 11:	GOVERNANCE	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	
ROUTE 12:	COMMUNICATIE & EDUCATIE	ONTMOETING	EXPERIMENT	SHOWROOM	WERKPLAATS	ONDERZOEK	

MULTI-DISCIPLINAIR

Visie

Een duurzame gemeente Veere.

We willen een **duurzame gemeente Veere** met als belangrijke pijler een **energie neutrale gemeente**. Dit willen we uiteindelijk bereiken in 2050. Maar om daar te komen moeten en kunnen we nu al veel doen!

*We zien een duurzame gemeente Veere als een **leefbare en welvarende samenleving** waarin iedereen begrip heeft en verantwoording voelt voor een duurzame samenleving. Een noodzakelijke voorwaarde is verbondenheid tussen alle partijen om de gezamenlijke doelstellingen te behalen.*

We hebben een aantal hulpbronnen waarmee we leefbaarheid en welzijn kunnen realiseren of op peil houden:

- economisch kapitaal (machines en gebouwen)
- menselijk kapitaal (arbeid, onderwijs en gezondheid)
- natuurlijk kapitaal (natuurlijke hulpbronnen, biodiversiteit en klimaat)
- sociaal kapitaal (sociale netwerken en vertrouwen)

Natuurlijk kapitaal is een speciaal type hulpbron. Zonder natuurlijk kapitaal kan de mensheid niet overleven.

*We willen investeren in deze **hulpbronnen** én ze efficiënter gebruiken.*

*We willen tegelijkertijd **duurzaam ontwikkelen**. Hierbij geven we onze kwaliteit van leven nú op een manier vorm die geen al te grote druk legt op de mogelijkheden van een voldoende kwaliteit van leven van toekomstige generaties of van mensen elders in de wereld.*

Bron: Monitor Duurzaam Nederland

We zien een **energie neutrale gemeente** Veere als een gemeente die binnen de gemeentegrenzen minimaal evenveel energie opwekt als dat zij zelf verbruikt. Waarbij de opgewekte energie afkomstig is van hernieuwbare bronnen zoals zonne-, wind- en getijdenenergie. We zorgen hierbij dat we (eerst) zo veel mogelijk **energie besparen**.

Deze **routekaart** geeft voor de gemeente Veere aan hoe we tot een duurzame gemeente komen. Het geeft handvaten voor monitoring. Hier en daar is er een richting bepaald in de vorm van mijlpalen of

uitwerkingsrichtingen. Maatregelen en middelen zijn nog niet in detail uitgewerkt. Dit gaat gebeuren in de jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. Die stellen we op met inbreng van belanghebbenden en op basis van monitoringsresultaten.

Ambitie

Energieneutraal in 2050

Om onze visie te realiseren willen we **in 2050** in de hele gemeente Veere **alle energie die we verbruiken duurzaam opwekken**.

Binnen de gemeente Veere verbruiken we nu jaarlijks 1885 terajoule aan energie, zoals gas, elektriciteit en voertuigbrandstoffen. En wekken we slechts 328 terajoule (17,5%) duurzaam op.

Om dit te bereiken gaan we de komende jaren het **aandeel opgewekte hernieuwbare energie vergroten** en **stoppen met het gebruik van niet hernieuwbare energie**. Om het gat tussen verbruik en opwekking kleiner te maken is het belangrijk dat we zo veel mogelijk **energie besparen**.

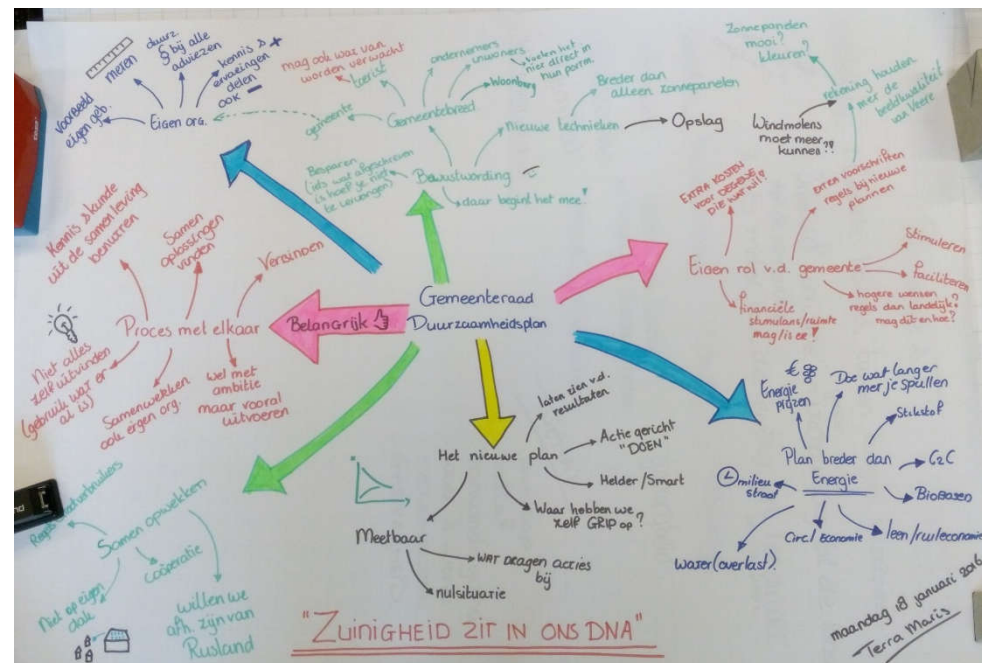
Hernieuwbare energie is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld, zoals zonne-, wind- en getijdenenergie. Niet hernieuwbare energie is afkomstig uit bronnen die niet worden aangevuld, zoals fossiele energie (aardolie, aardgas en kolen) en kernenergie.

Het is een opgave waar iedereen bij betrokken is. Inwoners, ondernemers, toeristen en belangenorganisaties. We kunnen dit zeker niet alleen als gemeente. Daarom komt de uitvoering van dit plan tot stand via **participatie en co-creatie**. We overleggen continue met belanghebbenden en initiatiefnemers om te weten wat er speelt en op welke manier we deze visie het beste kunnen uitvoeren. We bespreken wat de gemeente kan betekenen.

Als gemeente nemen we een **stimulerende en faciliterende rol** aan. We willen ons enthousiasme over brengen! We zorgen voor bewustwording, communicatie, educatie en informatievoorziening. We ondersteunen en stimuleren initiatieven, leggen verbindingen tussen partijen en zorgen dat kennis en kunde gedeeld kan worden.

Daarnaast hebben we ook een **voorbeeld rol**. De gemeentelijke organisatie geeft het goede voorbeeld als het gaat om duurzaam werken en -beheren en energieneutraliteit.

Tijdens een bijeenkomst met de gemeenteraad is een mind map gemaakt wat gebruikt is bij de gesprekken met stakeholders om te komen tot het duurzaamheidsplan. De mind map is hieronder weergegeven.

Werkwijze

Het uitgangspunt om te komen tot een energie neutrale gemeente Veere moet wel zijn de Trias Energetica. Zoals hieronder is weergegeven:

Bron: www.duurzaamgebouwd.nl

Als we als gemeente Veere tot een energie neutrale gemeente Veere willen komen is het energiegebruik essentieel. Daarnaast pakken we ook nog de CO2 uitstoot aan die vrijkomt bij het verbranden van fossiele brandstoffen, zoals aardgas, kolen en olie. Door het gebruik van fossiele brandstoffen te beperken en te vervangen door hernieuwbare bronnen doen we ook direct aan CO2 reductie.

Uit onderzoek van de HZ University of Applied Science door Dr. Ir. J. van Berkel blijkt dat het technisch mogelijk is om van de gemeente een energie neutrale gemeente te maken. Het leveren van energie behoort ook tot de mogelijkheden.

Als je naar het totale verbruik van energie kijkt binnen de gemeente Veere is de conclusie dat het laaghangend fruit de bestaande woning voorraad is. Hier is de meeste winst te behalen.

Voor de gemeente Veere liggen qua opwekking/technieken van energie de kansen bij:

- Zonneboilers en warmtepompen (besparing)
- Zon-PV
- Getijdenenergie/energie uit water
- Wind

Om te komen tot het duurzaamheidsplan hebben we diverse interviews gehouden met stakeholders binnen de gemeente Veere.

Na het analyseren van de interviews zijn er 12 routes geformuleerd en deze zijn voorzien van doelstellingen en indicatoren. De routes houden onderling verband en de aanpak zorgt ervoor dat de ene route de andere route versterkt en omgekeerd. Met als gevolg dat er synergie ontstaat tussen ontstaat en een blijvende duurzame doorwerking op de langere termijn.

We willen in gezamenlijkheid de juiste dingen doen door de juiste keuzes te maken en die keuzes baseren we op feiten. Deze gaan we monitoren om te zien of we de juiste dingen doen en indien nodig kunnen we bijsturen.

Om dit te realiseren hebben we een transparant bestuurlijk proces nodig (het governance proces), waarin duidelijk is wie welke rol heeft en dat recht doet aan de inbreng van en het beroep doen op van burgers en ondernemers om de gezamenlijke doelstellingen te bereiken.

De routes worden in de volgende hoofdstukken verder beschreven en zijn voorzien van indicatoren, die we als volgt onderscheiden:

- Indicator; een meetbare, kwantificeerbare uitkomst van doelstellingen die behoren bij een route;
- Conditie; een meetbare, kwantificeerbare indicatoren typisch als uitkomsten van andere routes;
- Randvoorwaarden, overtuigingen of wettelijke kaders.

Route 1: Een leefbare fysieke ruimte

Doelstelling: Het unieke Veerse grondgebied behouden en kansen benutten.

Strategie:

We vinden een **schone, veilige, gezonde en mooie leefomgeving** belangrijk. De rust en de natuur zijn belangrijke waarden. We zijn zuinig op het fraaie Veerse landschap.

We **behouden en versterken omgevingswaarden** in onze fysieke leefomgeving. Denk aan de kwaliteit van water, bodem en lucht. Hinder en aantasting van de leefomgeving of het risico daarop willen we zo veel mogelijk voorkomen. We beperken daarom belasting door geluid, geur en licht. We voorkomen onaanvaardbare risico's voor de fysieke leefomgeving.

We **behouden en verbeteren de biodiversiteit**. Biodiversiteit is al het leven op aarde. De enorme verscheidenheid aan levende organismen is behalve mooi ook nuttig en noodzakelijk. Biodiversiteit zorgt voor schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat. Het levert voedsel en grondstoffen voor huisvesting, kleding en medicijnen. Deze natuurlijke hulpbronnen vormen basis voor onze welvaart.

Biodiversiteit wordt ernstig bedreigd. Plant en diersoorten verdwijnen en ecosystemen raken verstoord. Aantasting van biodiversiteit en de uitputting van natuurlijke hulpbronnen bedreigt uiteindelijk het voortbestaan van alle mensen. Er is in de afgelopen jaren al heel veel gebeurd, maar dit blijkt niet genoeg te zijn.

We **versterken de kennis, beleving en betrokkenheid bij natuur, landschap en milieu**. Zowel bij inwoners als toeristen. Voorlichting aan onder meer scholen vinden we erg belangrijk. Streekeigenheid en -gebondenheid is een uitgangspunt.

We behouden de beeldkwaliteit en kleinschalige kenmerkende infrastructuur van het landschap. Nieuwe intensieve veehouderijen passen niet binnen onze gemeentegrenzen. We houden onze leefomgeving schoon en vrij van 'rommel'. We zetten in op het voorkomen van zwerfafval en stimuleren het opruimen ervan.

We behouden de hoeveelheid en kwaliteit van het groen en natuur in de gemeente. Waar mogelijk voegen we meer groen toe. **Groen- en natuurbeheer voeren we duurzaam uit** en we stimuleren anderen dat ook te doen.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen wegen we de effecten op de fysieke leefomgeving nadrukkelijk af. We toetsen de afgesproken regels via vergunningverlening en toezicht en handhaving.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Omgevingswaarden zijn gelijk gebleven of verbeterd
- Natuurkwaliteit/biodiversiteit is verbeterd

Lange termijn (voor 2050)

- Omgevingswaarden zijn gelijk gebleven of verbeterd
- Natuurkwaliteit/biodiversiteit is verbeterd

Indicatoren:

- Ecologische waarde (biodiversiteit)
- Beeldkwaliteit
- Sociale veiligheid
- Netheid
- Emissies (water, lucht, licht geluid)

Conditie:

- Bewustwording
- Betrokkenheid

Randvoorwaarden:

- DNA bevolking
- Streekeigenheid

Route 2: Duurzame mobiliteit

Doelstelling: Vervoersbewegingen zijn duurzaam

Strategie:

Mobiliteit is één van de belangrijkste veroorzakers van CO2-uitstoot en draagt hiermee bij aan de klimaatverandering. Bovendien neemt de CO2-uitstoot door mobiliteit, zonder ingrijpen, de komende jaren verder toe.

De verkeers- en vervoersector veroorzaakt 27% van de CO2-uitstoot in Veere. Hier ligt dus een grote opgave.

We willen **vervoersbewegingen verminderen** en zorgen dat alle personenauto's **emissievrij** gaan rijden. Het overige verkeer is in 2050 ook emissievrij of –als dat niet haalbaar blijkt voor zwaar verkeer– minimaal groen (schone brandstoffen). We zetten bij deze laatste categorie de eerste jaren in op schonere motorvoertuigen, vanwege beperkte beschikbaarheid van alternatieven. Iedereen heeft **toegang tot openbaar vervoer**.

Bij de inrichting van infrastructuur houden we hier rekening mee. Om (belastende) vervoersbewegingen te verminderen **stimuleren we het gebruik van de fiets** door voldoende, nette en veilige stallingsmogelijkheden voor fietsen te realiseren.

We voeren **parkeerbeleid en parkeerregulatie** uit. We **investeren in duurzaam toeristisch vervoer** en onthaalplaatsen. We houden de kwaliteit van het openbaar vervoer in stand.

We stimuleren en promoten elektrisch vervoer en vervoer op waterstof en voorzieningen hiervoor. Deze worden opgeladen met elektriciteit van hernieuwbare bronnen. Iedereen moet toegang kunnen krijgen tot een laadpaal. Als dat niet op eigen terrein kan, dan op openbaar terrein. We juichen deelmobiliteit toe, zoals autodelen.

We willen overlast van verkeer door geluid en trilling voorkomen of beperken. Hinder door laden en lossen van vrachtwagens voorkomen we. We streven naar schone en 'slimme' bevoorrading.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Toename duurzame mobiliteit / afname individuele autokilometers
- Co2 uitstoot door mobiliteit en transport is gedaald

Lange termijn (voor 2050)

- De mobiliteit is CO2 – neutraal

Indicatoren:

- Mobiliteit
 - Aantal verplaatsingen per persoon
 - Aantal afgelegde kilometers per persoon
 - Tonkilometers (aantal ton vervoerd over een aantal kilometers, incl. of excl. eigen gewicht)
- Veiligheid
- Emissies

Conditie:

- Beschikbaarheid aan middelen (bijv. oplaadpalen)
- Bewustwording
- Betrokkenheid
- Spreiding van locaties

Randvoorwaarden:

- Wettelijke eisen aan gebruik vervuilende vervoersmiddelen

Route 3: Duurzame recreatie en toerisme

Doelstelling: Intensief toerisme in goede verhouding tot de kracht van de omgeving.

Strategie:

Recreatie is van groot belang voor Veere. Verduurzaming hiervan is belangrijk en draagt bij aan de kwaliteit. **Duurzame recreatie** is recreatie waarbij behoud van natuur en cultuur centraal staat.

We profileren ons als **duurzame toeristische bestemming** en dragen dit uit. Duurzaam ontwikkelen, natuur en biodiversiteit, cultuurhistorie en identiteit, sociale verantwoordelijkheid en hoge standaarden voor de toeristische sector zijn belangrijke waarden.

We **stimuleren innovatie** in de toeristische sector en duurzaamheid is daarbij een voorwaarde. We streven naar energie neutrale hotels, vakantieparken, jachthavens, campings en (dag)recreatieve voorzieningen. Belangrijke kansen zijn zorgtoerisme en toegankelijkheid.

Er zijn verschillende **ecolabels** die recreatiebedrijven keuren op hun zorg voor de omgeving. We **stimuleren ondernemers om groene stappen te zetten** en hieraan deel te nemen.

De **Blauwe Vlag** is een internationale milieuonderscheiding, die wordt toegekend aan stranden en jachthavens die aan de campagne deelnemen en aangetoond hebben schoon en veilig te zijn. Dit is het niveau wat we ook voor onze badstranden hanteren. En het niveau dat we voor jachthavens willen stimuleren.

Het Europese **keurmerk Quality Coast** wordt uitgereikt aan internationale kustplaatsen die bijzondere inspanningen leveren op het gebied van toerisme en milieuzorg, voor het behoud van natuur en landschap, eigen identiteit en cultureel erfgoed. Veere heeft in 2015 voor 2 jaar een gouden score behaald en deze willen we behouden.

We stimuleren het lokaal inkopen en **promoten van lokale duurzame producten** in de recreatie sector, bijvoorbeeld biologisch verbouwde

groenten. Hier liggen kansen voor de lokale ondernemers en dit vergroot de toeristische aantrekkingskracht van de gemeente.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Gouden score Quality Coast voor gemeente Veere
- Alle stranden en jachthavens hebben een Blauwe Vlag
- Eerste (pilots) duurzame en energie neutrale vakantieparken of recreatievoorzieningen zijn gerealiseerd

Lange termijn (voor 2050)

- Gouden score Quality Coast voor gemeente Veere
- Alle stranden en jachthavens hebben een Blauwe Vlag
- Vastgoed en infrastructuur recreatievoorzieningen zijn duurzaam en energieneutraal

Indicatoren:

- Beleving
- Economische ontwikkeling
- Keurmerken

Conditie:

- Gastvrijheid
- Bereikbaarheid
- Bekendheid
- Betrokkenheid
- Communicatie en informatie

Randvoorwaarden:

- Beeldkwaliteit
- Emissies

Route 4: Duurzaam wonen

Doelstelling: Een duurzame en aantrekkelijke woonomgeving

Strategie:

We willen als gemeente Veere een duurzame en aantrekkelijke woonomgeving zijn. Woningen zijn daarom duurzaam en energieneutraal. Daarnaast is het belangrijk dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in hun eigen omgeving. Dat de toegang tot voorzieningen op pijn blijft. En dat jongeren de gelegenheid krijgen om in de gemeente Veere te kunnen of blijven wonen.

Woningen veroorzaken 35% van de CO₂-uitstoot in Veere, als je alleen kijkt naar de gebouwde omgeving komt dit op 60% van het geheel.

Het is allereerst nodig dat we zo veel mogelijk **energie besparen** en dat **alle woningen zo snel mogelijk duurzaam en energieneutraal** worden. Dit betekent ook dat fossiel aardgas uit de woningen verdwijnt en huizen duurzaam worden verwarmd.

Alle nieuwe woningen zijn daarom levensloopbestendig, duurzaam en energieneutraal.

Een grote opgave ligt er bij het levensloopbestendig, duurzaam en energieneutraal maken van bestaande woningen. Hier hebben we als gemeente weinig invloed op en dit kunnen we als gemeente zeker niet alleen. We willen inwoners en woningcorporaties over de streep te trekken om te investeren in verduurzaming. We willen dat deze aanpassingen betaalbaar zijn of zichzelf op langere termijn terug verdienen. Veel huiseigenaren hebben nog geen plannen voor verduurzaming of (soms vermeende) praktische en financiële hobbels staan plannen in de weg.

We zetten daarom in op een toename in bewustwording van het belang en urgentie van verduurzaming. En **goede ontsluiting van kennis** over duurzame mogelijkheden, subsidies en regelingen voor verduurzaming en besparingsmogelijkheden door verduurzaming. Dit doen we actief en zoveel mogelijk doelgroepgericht. We willen vraag en aanbod op elkaar afstemmen en **zetten ons in om partijen te verbinden en kennis te laten delen**.

Om energie te besparen en onze welvaart te bevorderen stimuleren we inwoners zoveel mogelijk gebruik te maken van lokale producten en diensten.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- 1,5% energiebesparing per jaar door huishoudens
- Bij gronduitgifte door de gemeente is de eis dat de bebouwing minimaal energieneutraal wordt uitgevoerd.
- Vergroten aandeel duurzame woningen op basis van de energielabels
- Onze prestatieafspraken met woningcorporaties bevatten een strategie en uitvoeringsaanpak verduurzaming die aansluit bij het Duurzaamheidsplan

Lange termijn (voor 2050)

- Alle woningen energieneutraal
- Geen gasverbruik meer door huishoudens

Indicatoren:

- Woning dichtheid
- Duurzame materialen
- Lucht- en lichtkwaliteit
- Levensloopbestendigheid
- Gezondheid (emissie in woonruimte)
- Welvaart (stimuleren van lokale economie)

Conditie:

- Bewustwording
- Betrokkenheid

Randvoorwaarden:

- *Wettelijke eisen aan woningen*

Route 5: Duurzame gemeentelijke organisatie

Doelstelling: Duurzaam beheer van gemeentelijke eigendommen

Strategie:

Onderdeel van een duurzame en energieneutrale gemeente Veere is dat we als gemeentelijke organisatie onze **eigen gebouwen energieneutraal** maken. En gemeentelijke eigendommen **duurzaam beheren**. Cultuurhistorische, landschappelijke waarden van gemeentelijke eigendommen zijn belangrijk om te behouden. We zorgen dat gemeentelijke eigendommen goed toegankelijk zijn voor mindervaliden (uitvoering van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van 13 juli 2016).

De publieke diensten veroorzaken 7% van de CO₂-uitstoot in Veere, als je alleen kijkt naar de gebouwde omgeving komt dit op 10,5% van het geheel.

Afgelopen jaren hebben we al veel aan energiebesparing en duurzame energieopwekking bij eigen gebouwen gedaan. We maken **nú** alle gemeentelijke gebouwen energieneutraal. Daarbij zetten we eerst in op **besparing van energie** en daarna op het **duurzaam opwekken van de benodigde energie**. Dit betekent ook dat we geen fossiel aardgas meer gebruiken en duurzaam verwarmen. We geven met het energieneutraal maken van onze gebouwen het goede voorbeeld, maken dit goed zichtbaar en communiceren hier vaak over naar burgers en bedrijven.

Beheer en onderhoud van gemeentelijke eigendommen voeren we duurzaam uit. We betrekken hierbij zoveel mogelijk burgers en bedrijven uit de lokale omgeving en mensen met een arbeidsbeperking.

We gebruiken bij bouw, verbouw en werken duurzame materialen. We benutten mogelijkheden voor het **bevorderen van lokale biodiversiteit**. Het beperken van afval en hergebruik van materialen en voorwerpen is belangrijk.

Groenafval (boomstammen, houtsnippers, compost) proberen we in de lokale omgeving te (laten) gebruiken of verantwoord af te voeren.

De gemeente **koopt** al zo veel mogelijk **duurzaam en circulair in**, maar hier gaan we **nóg** meer op inzetten. Om energie te besparen en de lokale economie te bevorderen.

We **stimuleren thuiswerken en duurzaam vervoer van en door medewerkers**. We verbeteren de digitale infrastructuur om thuiswerken van medewerkers te bevorderen. We promoten carpoolen, gebruik openbaar vervoer, lopen en fietsen naar het werk. Het gebruik van openbaar vervoer en de fiets voor dienstreizen maken we aantrekkelijk.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Nieuwbouw van het gemeentelijk vastgoed is energieneutraal
- Bij aanpassingen aan het bestaande gemeentelijk vastgoed is energieneutraal het uitgangspunt
- Gemeentelijke inkoop is duurzaam en circulair
- Gemeente voert groen- en strandbeheer duurzaam uit

Lange termijn (voor 2050)

- Gemeentelijk vastgoed is in 2025 energieneutraal
- Gemeentelijke organisatie (inclusief werken en vervoer) is in 2040 energieneutraal

Indicatoren:

- Energiegebruik
- Circulaire materiaal stromen
- Duurzaam beheer en onderhoud
- Voorbeeldfunctie

Conditie:

- Bewustwording (van overheid)
- Betrokkenheid (van overheid)

Route 6: Verantwoord waterbeheer

Doelstelling: Beschermen tegen wateroverlast, voorkomen van over benutting en benutten van duurzame kansen.

Strategie:

Waterveiligheid en **waterkwaliteit** is en blijft belangrijk. Daarnaast is ook een **robuuste zoetwatervoorziening** van belang voor onze maatschappij en economie. Landelijke, provinciale en lokale ontwikkelingen hierover volgen we op de voet en we behartigen de belangen van Veere. We houden toezicht op regels voor scheiden van afvalwater.

Gemeenten hebben de zorgplicht voor een goede afvoer van stedelijk afvalwater, grondwater en opvang en verwerking van regenwater. Dat laatste voor zover zij van de eigenaar van een perceel niet kan vragen dit in de bodem of het oppervlaktewater te brengen. Afstemming met het waterschap, bijvoorbeeld over het waterpeil, is bij onze watertaken van zeer groot belang.

De laatste jaren nemen de zichtbare gevolgen van klimaatverandering toe. Een belangrijk aspect is hoe we als gemeente omgaan met steeds heviger hoosbuien, langdurige regenval of langere periode van droogte en de gevolgen daarvan.

We willen toe naar een **water robuuste en klimaatbehendige gemeente Veere**. Dit betekent dat we op langere termijn klimaatbestendig willen zijn, maar ook flexibel op korte termijn: klimaatbehendig.

Ruimtelijke inrichting speelt een belangrijke rol bij het oplossen van wateropgaven. We richten de ruimte water robuust in en bouwen water robuust. We kijken niet alleen het plangebied, maar ook gebieden die daar mee samenhangen en direct effect op elkaar kunnen hebben.

We zetten daarnaast meer in op regenwateropslag en afvoer van via oppervlaktewater.

Bij beheer en onderhoud, bijvoorbeeld van riolering en wegen, nemen we mogelijkheden voor water robuust herinrichten en klimaatadaptatie mee. We proberen in te grijpen voordat er problemen ontstaan.

Voor de korte termijn hebben we een flexibel budget, zodat onzekerheden op te vangen zijn en tijdelijke maatregelen mogelijk zijn. Uiteraard wegen we hierbij de doelmatigheid en de kosten af.

Daarnaast willen we bedrijven en inwoners aansporen om ook hun rol en verantwoordelijkheid te nemen. Op deze manier is de klimaatadaptatie het meest kansrijk. Denk aan het stimuleren van groene tuinen en daken, beperken verhard oppervlak, gebruik waterton, gebruik hemelwater in bedrijven en woningen en waterberging.

Water zien we ook als kans voor het **opwekken van hernieuwbare energie** (kwel, getijden). Daarnaast willen energie besparen door het waterverbruik te beperken. Besparing en hergebruik zijn hierbij belangrijk.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Klimaatadaptatie heeft een vaste plaats in ruimtelijke plannen
- Klimaatadaptatie is een wezenlijk onderdeel van de meerjaren investerings-, beheer- en onderhoudsprogramma's

Lange termijn (voor 2050)

- Geen (grootschalige) regenwateroverlast
- Verantwoord waterbeheer (hergebruik, verbruik en transport)

Bij verantwoord waterbeheer maken we onderscheid in drinkwater, grondwater, oppervlaktewater, afvalwater (riool) en hemelwater

Indicatoren:

- Veiligheid
- Kwaliteit (verziltting)
- Beschikbaarheid
- Overlast/verdroging
- (her)gebruik (kwelwater als energiebron)
- Verbruik

Conditie:

- Bewustwording
- Betrokkenheid

Route 7: Ondernemend Veere

Doelstelling: Samen duurzaam economisch ontwikkelen

Strategie:

We willen samen **duurzaam en economisch ontwikkelen**. Hierbij gaan economische ontwikkeling en duurzaamheid(smaatregelen) hand in hand. Bedrijven, landbouw en commerciële dienstverlening veroorzaken 26,5% van de CO₂-uitstoot in Veere. **Milieubewust en duurzaam ondernemen** is een voorwaarde om te komen tot een duurzame en **energie neutrale bedrijven**. Dit stimuleren we daarom krachtig.

We **verbinden partijen** om kennis en kunde op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing te delen en samenwerking te stimuleren. We zetten in op een bundeling van krachten van ondernemers, onderwijsinstellingen en lokale overheden, bijvoorbeeld in de vorm van een kennis- en netwerkplatform.

We juichen innovatie toe en geven **experimenteer ruimte** voor duurzaamheid. Voor experimenten en proefopstellingen stellen we – beperkt en onder voorwaarden- cofinanciering beschikbaar.

Alle verplichte energiebesparingsmaatregelen zijn genomen en we controleren hier nadrukkelijk op. We stimuleren bedrijven duurzaam te handelen en verdergaande energiebesparingsmaatregelen te treffen. Bedrijven brengen verdergaande **energiebesparing in beeld** en leggen ambities vast in samenwerkingscontracten.

Duurzaamheidseducatie op jonge leeftijd is belangrijk. Daarom zijn gebouwen van peuterspeelzalen, scholen en sportverenigingen op korte termijn zichtbaar energieneutraal.

We benutten **agrarisch natuurbeheer** en zetten in op verduurzaming van de landbouw. We promoten lokale duurzame agrarische producten. Om energie te besparen en onze welvaart te bevorderen stimuleren we bedrijven zoveel mogelijk gebruik te maken van **lokale producten en diensten**. Ook sociaal ondernemen en het bevorderen van de lokale werkgelegenheid zijn belangrijk voor een duurzaam Veere.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Alle bedrijven hebben erkende energiebesparingsmaatregelen getroffen
- 5% van de bedrijven heeft verdergaande stappen gezet om energieneutraal te worden

Lange termijn (voor 2050)

- Alle bedrijven zijn energieneutraal, zowel gebouw, bedrijfsproces als transport.
- Alle gebouwen van peuterspeelzalen, scholen en sportverenigingen zijn energieneutraal

Indicatoren:

- Welvaart
- Werkgelegenheid

Conditie:

- Bewustwording
- Betrokkenheid
- Verbinden (mede een rol van overheid)
- Experimenteer ruimte
- Innovatie stimuleren, kennis en kunde delen (mede een rol van overheid)
- Locaties (mede een rol van overheid)
- Investeringsklimaat

Randvoorwaarden:

- Energiebesparing
- Participatie
- Sociaal ondernemen
- Stimuleren lokale economie

Route 8: Energieneutraal

Doelstelling: De CO2 uitstoot terugdringen.

Strategie:

Windenergie, zonne-energie en energie uit water zijn belangrijke vormen van duurzame energie om in de gemeente Veere energiedoelstellingen te halen.

Mét alle in de gemeente Veere opgewekte duurzame energie zijn we voor 17% energieneutraal. Zonder lokaal opgewekte, maar niet (aantoonbaar) lokaal toegepaste duurzame energie (bijv. de windmolens op Neeltje Jans) zijn we 6% energieneutraal. Wij spreken van een energieneutrale gemeente Veere in het eerste geval. Maar we streven ook naar een energieneutrale gemeente waarin alle huishoudens en bedrijven in de gemeente Veere zelf energie neutraal zijn.

We promoten vormen van **duurzame energieopwekking** en **energieopslag**. We geven ruimte om zelf energie op te wekken. Lokale regels bij het toestaan van initiatieven om duurzame energiebesparende maatregelen te realiseren versoepelen we. Bij het toepassen van vormen van duurzame energie in de gemeente Veere vinden we de landschappelijke inpassing en behoud van de kwaliteit van de omgeving een voorwaarde.

Het aandeel **windenergie** in de gemeente Veere is al groot. Windmolens concentreren we op Neeltje Jans. Op het eiland Walcheren zijn (grote) windmolens niet gewenst. We maken de komende jaren wel één of enkele tijdelijke proefopstellingen met kleinere, innoverende, landschappelijk inpasbare windmolens mogelijk.

De potentie van **zonnepanelen, zonneboilers en warmtepompen** in de gemeente Veere is groot voor met name bedrijven en particuliere huishoudens.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- De totale gemeente Veere energieneutraal mét lokaal opgewekte maar niet lokaal toegepaste duurzame energie (bijv. windmolens Neeltje Jans)

Lange termijn (voor 2050)

- De totale gemeente Veere energieneutraal zonder lokaal opgewekte maar niet lokaal toegepaste duurzame energie (bijv. windmolens Neeltje Jans)
- We gebruiken geen niet hernieuwbare energie meer

Indicatoren:

- Energieneutraliteit

Conditie:

- Bewustwording
- Betrokkenheid
- Innovatie stimuleren, kennis en kunde (mede een rol van overheid)
- Financiering (mede een rol van de overheid)
- Stimuleren van energiecoöperaties (mede een rol van de overheid)
- Energieverdeling (smart grid)
- Energieopslag

Randvoorwaarden:

- Regel- en wetgeving
- Trias energetica
- Indicatoren van route leefbare fysieke ruimte

Route 9: Energieke samenleving

Doelstelling: Een zelforganiserende samenleving

Strategie:

Inwoners spelen een belangrijke rol bij het realiseren van de ambitie. Een betrokken en actieve samenleving is geen doel op zich maar een belangrijke voorwaarde om een duurzame gemeente Veere te realiseren. Het "anders denken" over wonen en energiegebruik zullen bewoners toch zelf in de praktijk moeten brengen. De overheid heeft weinig directe invloed, maar kan wel stimuleren.

We **stimuleren coöperaties** op het gebied van kleinschalige duurzame initiatieven en **ondersteunen bewonersinitiatieven** op het gebied van duurzaamheid.

Informatie, communicatie en educatie om bewustwording te creëren is erg belangrijk. En levert een positieve bijdrage aan kennis, houding en gedrag voor duurzaam handelen. Het verder uitrollen en opschalen hiervan past bij de ontwikkeling van de zelforganiserende samenleving. **Betrekken en beleven** zijn voorwaarden voor het creëren van bewustwording en het inzien van het belang van natuur en milieu. We ondersteunen concrete doe-voorbeelden.

Het belang van natuur- en milieueducatie op basisscholen is erg groot. Oud-leerlingen die (veel) natuur- en milieueducatie hebben gehad hebben meer kennis en een positievere houding en gedrag ten aanzien van natuur en milieu. Basisschool leerlingen zijn en blijven daarom in ieder geval –naast andere- een belangrijke doelgroep.

In een Living Lab¹ worden in gezamenlijkheid maatschappelijk relevante uitdagingen onderzocht en aangepakt. De doelstelling van deze praktijkgerichte vraagstukken wordt dan ook geformuleerd in termen van optimale opbrengsten voor zowel de maatschappij als betrokken partijen.

In een Living Lab vervaagt de grens tussen onderwijs en onderzoek. In een Living Lab benutten alle betrokken partijen, overheden,

ondernemers, onderwijs/onderzoek (3 O's) en burgers elkaars expertise en kwaliteiten om te leren en kennis te delen.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Inwoners worden geïnformeerd, gestimuleerd en ondersteund zodat zij kunnen bij dragen aan de doelstellingen van andere scenario's
- Eerste burgerinitiatieven zoals gezamenlijke inkoop zonnepanelen, energiecorporaties, klimaat neutrale wijken en straten

Lange termijn (voor 2050)

- (Burger)energiecorporaties met dienstverlening en producten t.b.v. een lokale onafhankelijke energievoorziening

Indicatoren:

- Inclusieve samenleving
- Acceptabel niveau van leven voor burger
- Leefbare en welvarende wijk/kern/gemeente/samenleving

Conditie

- Bewustwording
- Betrokkenheid
- Emancipatie (mensen een stem geven die ook wordt gehoord)
- Voorbeeldfunctie van overheid

Randvoorwaarden

- Rolvastheid betrokkenen

¹ Een Living Lab is een vorm en een setting waarin innovaties plaats kunnen vinden (een 'partnership in a multidisciplinary, user-centered, open-innovation and research ecosystem').

Route 10: Circulaire Economie

Doelstelling: Van afval naar grondstof

Strategie:

We willen toe naar een samenleving waarin kringlopen vanzelfsprekend gesloten zijn. Een **afval loze samenleving**. Afval zien we steeds meer als een bron van grondstoffen: materiaal.

In een **circulaire economie** worden producten en materialen hergebruikt en behouden grondstoffen hun waarde. De afgedankte producten gaan terug naar de leverancier en deze gebruikt de grondstoffen weer om nieuwe producten te produceren of verkoopt deze door als grondstof voor andere producten. Op deze manier kunnen grondstoffen in een eindeloze kring hergebruikt worden.

We zetten in op **duurzaam produceren, duurzaam consumeren, hergebruik** en de samenhangende aanpak daartussen.

We willen dit bereiken door meer ketensamenwerking, innovatie, minder grondstoffenverbruik en minder afval. Voorwerpen gebruiken we langer en meermaals.

We stimuleren preventie en hergebruik van afvalstoffen.

Goede **communicatie** richting burgers, ondernemers en toeristen over het doel van gescheiden inzameling is van doorslaggevend belang om aan te zetten tot afvalscheiding. Naast het doel is ook het communiceren over het resultaat van gescheiden inzameling en recycling belangrijk.

We geven zelf het goede voorbeeld: bij inkoop maken we niet alleen een afweging op basis van prijs en kwaliteit, maar ook op basis van duurzaamheid.

In de gemeente Veere produceren we relatief veel huishoudelijk afval. Dit komt omdat er veel toeristen zijn die ook afval hebben.

In 2017 willen we samen met de gemeenteraad nieuwe scheidingsdoelen vaststellen en de methode van inzameling hierop afstemmen.

Zwerfafval is een doorn in het oog en proberen we te voorkomen. Waar nodig houden we zwerfvuilopruiacties.

Mijlpalen:

Korte termijn (voor 2020)

- Maximale hoeveelheid restafval vaststellen
- Vaststellen procentueel aandeel van huishoudelijk afval dat wordt gescheiden
- Organiseren van opruimacties zwerfvuil
- Stimuleren van en toezicht op (betere) afvalscheiding bij bedrijven.

Lange termijn (voor 2050)

- Geen restafval meer
- Een circulaire economie

Indicatoren:

- Hergebruik van (rest)producten
- Milieuneutraliteit

Conditie:

- Bewustwording
- Betrokkenheid
- Stimuleringsmaatregelen

Randvoorwaarden:

- Regel- en wetgeving

Route 11: Governance

We streven naar een samenleving waarin we **in gezamenlijkheid de goede dingen doen**. Een democratisch proces wordt ingericht die **kader stellend** is voor de **uitvoering** van overheid- en burgerinitiatieven. Burgerinitiatieven worden gestimuleerd en begeleid door een **faciliterende overheid**.

Initiatieven hebben een heldere en meetbare doelstelling en worden tijdens de uitvoering gemonitord en bijgestuurd. Het uitgangspunt hierbij is dat we willen leren van ervaringen en gezamenlijk tot verbeteringen komen op zowel het proces als de inhoud. Dit is wat we noemen het **governance-proces** dat is gericht op **sturing op indicatoren** en **groepsleren**.

Het raamwerk waarmee het governance-proces wordt ingericht wordt gevormd door gestapelde **PDCA-cycli**. PDCA staat voor:

- Plan – het (gezamenlijk) opstellen van een plan met een meetbare doelstelling.
- Do – de uitvoering van het plan, meestal gedelegeerd naar een uitvoerende instantie.
- Check – het (tussentijds) monitoren of het plan zich ontwikkelt conform de doelstelling.
- Act (of adjust) – het eventueel uitvoeren van corrigerende maatregelen wat kan leiden tot aanpassing van het plan met mogelijkterwijs een bijgestelde doelstelling.

Voor het governance-proces in Veere zijn vier niveaus geïdentificeerd, zoals is weergegeven in het onderstaande figuur: democratisch proces, strategisch proces, uitvoeringsproces en concrete projecten (initiatieven).

Het governance-proces moet in de komende jaren op alle niveaus worden ingericht en geoptimaliseerd. Uiteindelijk leidt dit tot een governance-proces met heldere (ethische) uitgangspunten die kadervormend zijn voor een faciliterende overheid die initiatieven op een eenduidige wijze behandelt, bijstelt, begeleidt en waar nodig (financieel) ondersteunt. Het echte leren vindt plaats in de praktijk. Initiatieven worden gebruikt om te leren hoe het governance-proces zo optimaal mogelijk kan worden ingericht.

Een belangrijk uitgangspunt is dat er ruimte moet zijn om te leren van experimenten. Nieuwe technologieën worden in rap tempo ontwikkeld. Het is bijna onmogelijk om de impact van deze technologieën te toetsen aan bestaande kaders. Er wordt ruimte geboden voor experimenten die buiten de kaders treden. Voor dit soort experimenten gelden twee eisen: (1) het experiment heeft in potentie een positieve impact op een duurzame samenleving, en (2) het experiment heeft een “geen spijt” karakter, wat wil zeggen dat als het experiment niet voldoet er geen onherstelbare schade is aangericht.

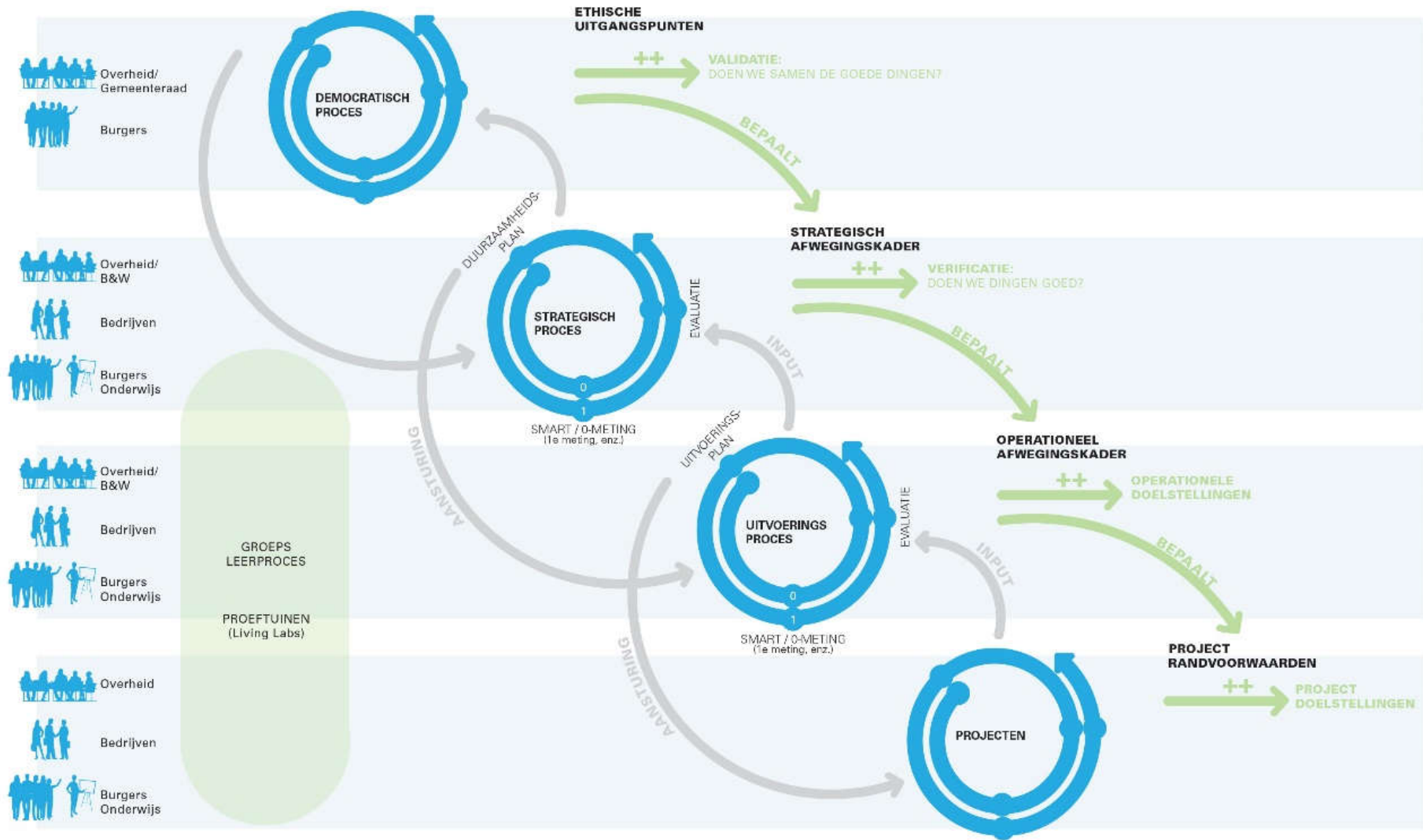
De gemeenste heeft een voorbeeldfunctie voor het initiëren van ontwikkelingen die een duurzame samenleving bevorderen. Tegelijkertijd gedraagt de gemeente zich voorbeeldig in de begeleiding van initiatieven uit de samenleving in de wetenschap dat we gezamenlijk de goede dingen moeten doen en we elkaar daarbij nodig hebben.

Indicatoren:

- Transparantie
- Eerlijkheid
- Faciliterend
- Lerende samenleving

Op de volgende pagina is een visuele weergave te zien van het onderwerp Governance en wat daar allemaal bij komt kijken.

Visuele weergave Governance:

Route 12. Communicatie en Educatie

Dagelijks besteden de media aandacht aan 'de milieucrisis'. Overheden stellen al enige tijd lange termijndoelen om verdere achteruitgang van ons leefmilieu tegen te gaan. Bedrijven spelen hier met hun productie en marketing op in. Ook burgers krijgen meer inzicht in de milieuproblematiek, maar het ontbreekt hen nog vaak aan de noodzakelijke kennis om een zinnige rol te kunnen spelen bij het aanpakken van wereldwijde problemen.

Milieucommunicatie en -educatie richt zich op het ontwikkelen van kennis, vaardigheden, houdingen en waarden die nodig zijn voor een duurzame toekomst. Het betrekken van kinderen, jongeren en volwassenen bij natuur en milieu leidt op termijn tot een meer duurzame samenleving. Bij milieucommunicatie en educatie is de overdracht van kennis alleen niet voldoende. Het gaat juist ook om beleven en betrekken in het proces van duurzame ontwikkeling. En het bieden van een formele leeromgeving (bijvoorbeeld op school) als informele leeromgeving (tijdens vrije tijd).

Communicatie en educatie zijn belangrijk om de ambities en doelstellingen uit het Duurzaamheidsplan te halen. Via communicatie en educatie creëren we draagvlak voor het milieubeleid, bevorderen we milieuvriendelijk gedrag en stimuleren we de gezamenlijke verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven, toeristen en de gemeente. Communicatie en educatie zijn daarom als rode draad verweven in dit Duurzaamheidsplan.

Uitgangspunten voor de gemeente Veere bij de uitvoering van en deelname aan milieucommunicatie, educatie en bewustwording activiteiten zijn:

- Het sluit aan bij (één van de) routes uit het Duurzaamheidsplan
- Het is verbonden met het dagelijks leven en de directe leefomgeving
- Het is toekomstgericht
- Het is actiegericht

Daarnaast willen we in ieder geval de volgende verschillende doelgroepen bereiken. Waarbij basisschoolleerlingen de meest belangrijke zijn:

- Basisschoolleerlingen
- Oudere jongeren
- Volwassenen
- Toeristen
- Particuliere woningbezitters
- Bedrijven en utiliteit
- Sportverenigingen
- (gebruikers) Mobiliteit
- Eigen medewerkers

Indicatoren:

- Bewustwording
- Betrokkenheid
- Betrouwbare, volledige en tijdige informatie

Uitvoering

Samen met diverse partijen (o.a. alle geïnterviewde stakeholders) gaan we de **routes concreet uitwerken**. Dit vertalen we in een **jaarlijkse Duurzaamheidsagenda**. Hierin staat welke concrete acties dat jaar worden uitgevoerd om de doelstellingen te halen, per doelstelling geven we aan wie verantwoordelijk is, wie participeert en wat het gaat bijdragen aan een duurzame gemeente Veere.

Wij gaan als gemeente direct zelf aan de slag met de uitvoering van taken waar wij verantwoordelijk voor zijn. Denk aan eigen gebouwen, inkoop en (ruimtelijke)planvorming.

We **evalueren jaarlijks** het Duurzaamheidsplan en Duurzaamheidsagenda. Hebben we wat in het Duurzaamheidsplan en de Duurzaamheidsagenda staat ook daadwerkelijk gerealiseerd en liggen we daarmee op schema? En lukt het om de gestelde doelen te realiseren binnen het ingezette beleid? We kijken of het nodig is bij te sturen. In de jaarlijkse evaluatie zal ook de monitoring worden weergegeven of de diverse parameters zoals energie neutrale organisatie en gemeente.

We ramen een jaarlijks **budget van 30.000** voor de uitvoering van het Duurzaamheidsplan. Ook is in de kadernota 2016 extra budget opgevraagd om versnelling te realiseren naar een energie neutrale gemeente. Daarnaast zijn er diverse andere budgetten waar indirect kosten van duurzaamheid uit gedekt worden. Denk aan inkoopbudgetten en budgetten voor beheer en onderhoud.

Ook zijn er diverse (bestaande) financiële regelingen die gebruikt kunnen worden voor de uitvoering door burgers en bedrijven. Bijvoorbeeld het Leefbaarheidsfonds, Herstructureringsfonds en (landelijke) subsidies.